

Indikatorer på mistenkelige transaksjoner for rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven

**Aksje-, verdipapirhandel og andre finansielle
investeringer**





Innledning

Indikatorlisten er utarbeidet ved Nasjonalt tverretatlig analyse – og etterretningscenter (NTAES)¹. Den er ikke ment å være en uttømmende oversikt over hva som kan være mistenkelig. Kunnskapen om egne kunder og tjenester, og risikovurdering av dem, er utgangspunktet for å bli oppmerksom på de unormale. Den viktigste indikatoren er således det en selv opplever som unormalt med kunden, transaksjonen eller de etterspurte tjenestene.

I utarbeidelsen av denne indikatorlisten er det tatt utgangspunkt i tidligere publisert indikatorliste². Denne er redigert og supplert med indikatorer hentet fra straffe- og forvaltningssaker, eksempler fra bransjene og indikatorer hentet fra internasjonale typologirapporter³.

Indikatorlisten er kvalitetssikret i samarbeid med Verdipapirforetakenes Forbund og medarbeidere i kontrolletatene og politi- og påtalemyndigheten med relevant erfaring.

¹ NTAES startet opp 2.5.2016 og er et tiltak i Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet fra 13.1.2015. Formålet til senteret er å legge til rette for at politiet og kontrolletatene bedre kan utnytte den samlede analyse- og etterretningsinformasjon etatene besitter, og å bidra til å utvikle og gjennomføre en mer målrettet og effektiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet.

² Indikatorliste publisert av ØKOKRIM på www.hvitvasking.no, den 18.11.2010, som igjen bygger på dokumentet «Indikatorer på eventuel hvidvask af udbytte eller finansiering av terrorisme» (nov 2008) fra Hvidvaskingsekretariatet ved Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet i Danmark.

³ Publisert av FATF



1. Identifikasjon av fysiske personer og juridiske personer mv.

1.1. Fysiske personer

- 1) Kunden benytter utenlandske legitimasjonspapirer som umiddelbart er vanskelig å verifisere ektheten av
- 2) Kunden kan ikke legge frem gyldig legitimasjonsdokumenter
- 3) Kunden kan kun fremlegge kopier av legitimasjonsdokumenter

1.2. Juridiske personer

- 1) Det fremlegges selskapsdokumenter fra utenlandske selskapsregistre som er vanskelige å verifisere
- 2) Foretaket skifter navn, styre, daglig leder, regnskapsfører, revisor eller kontaktperson hyppig uten naturlig forklaring
- 3) Foretaket har hyppige vedtekts- eller formålsendringer
- 4) Nyregistrert foretak har navn som til forveksling er likt navnet på godt etablerte, beskyttede eller allment kjente foretak
- 5) Dokumentasjonen som legges fram om foretaket og/eller virksomheten som drives er overdrevet god, skrytete eller lignende
- 6) Foretaket framstår uprofesjonelt ved ikke å ha egen logo, brevhode eller øvrig presentasjonsmateriale, særlig sett i forhold til foretakets opplyste størrelse

2. Andre forhold av betydning ved kontakt med kunden

2.1. Tilbakeholdenhet med opplysninger

- 1) Kunde er tilbakeholden med å gi opplysninger og referanser
- 2) Ingen eller manglende opplysninger og dokumentasjon om midlenes opprinnelse
- 3) Kunden unngår personlig og telefonisk kontakt uten god grunn
- 4) Långiver ved et større lån fra utlandet opplyses å ville være anonym eller ikke å ville kontaktes
- 5) Kunden vil ikke gi nærmere opplysninger før vedkommende vet hva som skal opplyses til offentlig myndighet
- 6) Tilbakeholden med opplysninger om planlagte handler og/eller forventet aktivitet tilknyttet disse
- 7) Kunde gir forskjellige eller kompliserte forklaringer på midlenes opprinnelse etc.
- 8) Transaksjoner strider med det som er opplyst som formål ved inngåelse av kundeforhold
- 9) Andre særlige risikoområder⁴ inngår i transaksjoner

⁴ Risikoområder er i denne sammenhengen definert som land kjent for narkotikaproduksjon, konfliktområder, skatteparadiser, spesielt land som ikke deltar i effektiv utveksling av informasjon, og land som har en lav poengsum på Transparency International Corruption Perceptions Index eller Bribe Payers Index



2.2. Adresseforhold

- 1) Opplyst adresse eksisterer ikke eller er vanskelig å verifisere
- 2) Opplyste adresse benyttes åpenbart ikke til virksomhet og/eller fast bolig
- 3) Kunden oppgir kun postboksadresse eller c/o-adresse
- 4) Kundens adresse er et kontorhotell
- 5) Postadressen for korrespondanse er en annen enn kundens offisielle adresse
- 6) Bopelen eller adressen harmonerer ikke med kundens økonomiske disposisjoner
- 7) Kunden er et foretak hvor navn og formål/bransje ikke harmonerer med dets transaksjoner

2.3. Hjemmeside, e-post og IP-adresse

- 1) Kundens oppgitte hjemmeside er ikke i bruk eller fremstår lite profesjonell, troverdig eller gjennomarbeidet i forhold til foretakets oppgitte størrelse og formål
- 2) Det foreligger ingen eller lite informasjon om et utenlandsk foretak på internett eller i andre åpne kilder
- 3) Domenenavnet til kundens hjemmeside eies av andre enn kunden eller lar seg ikke verifisere
- 4) Foretak som i følge egen informasjon er mellomstore eller store benytter gratis e-posttjenester i sin korrespondanse
- 5) IP-adresse tilsier at kunden har tilhold et annet sted enn det som blir opplyst
- 6) IP-adresser framkommer ikke fordi kunden antas å bruke krypteringsløsninger

2.4. Tegn på at det handles på andres vegne

- 1) Kunden gir en utførlig forklaring på bakgrunnen for kundeforholdet eller for transaksjonen som virker innlært
- 2) Kunden har dokumentasjon som fremstår som å være tilrettelagt av andre
- 3) Det gjøres forsøk på å skjule reell rettighetshaver eller partene forbundet med en transaksjon
- 4) Fullmakt fra andre virker ikke velbegrunnet
- 5) Korrespondanse skal sendes til andre enn kunden
- 6) Personen som instruerer transaksjonen har ikke noen formell tilknytning til transaksjonen eller til partene
- 7) Kunden bruker en agent eller et annet mellomledd uten god grunn

2.5. Andre omstendigheter

- 1) Ny kunde oppgir inntekt, formue, mv. som ikke stemmer med tilsvarende opplysninger innhentet via kredittopplysningsforetak
- 2) Kunde lever over evne i forhold til kundens kjente økonomiske forhold
- 3) Kunden reiser hyppig til samme sted i et typisk skatteparadis
- 4) Megler eller andre medarbeidere i verdipapirforetaket fanger opp kommentarer fra kunden om denne har konto/verdipapirer/penger i utlandet, selv om ingen transaksjoner har gitt signaler om dette.
- 5) Kunden er kjent for gjentatte konkurser eller for profittgenererende kriminalitet
- 6) Kunden er overdrevent interessert i verdipapirforetakets interne systemer, kontroller og prosedyrer
- 7) Kunden viser ikke interesse for omkostninger eller andre betingelser
- 8) Kunden gir inntrykk av at det haster med å få gjennomført transaksjonen uten at det er naturlig grunn



- 9) Kunden ønsker ikke å benytte den enkleste transaksjonsformen
- 10) Kunden har ingen tilknytning til området hvor kundeforholdet etableres
- 11) Norge inngår som et fordyrende mellomledd i en transaksjon uten en naturlig forklaring
- 12) Kunden har flere selskaper i utlandet som ikke er naturlig sett i forhold til kundens oppgitte virksomhet
- 13) To eller flere parter har unormale transaksjoner med hverandre innenfor et begrenset tidsrom
- 14) Kunden eller kundens nærstående person er straffedømt eller under etterforskning for profittgenererende kriminalitet
- 15) En av partene i transaksjonen er en politisk eksponert person (PEP)⁵

2.6. Fremtoning

- 1) Kunden virker nervøs og usikker når vedkommende er i telefonisk kontakt med verdipapirforetaket
- 2) Kunden virker i tvil når vedkommende skal besvare utdypende spørsmål
- 3) Kundens adferd fremstår som innøvd, påtatt overdreven eller selvsikker
- 4) Kunden er overdrevent hyggelig og forsøker tilsynelatende å få et personlig forhold til ansatte i verdipapirforetaket

3. Spesifikke indikatorer for verdipapirforetak

3.1. Handel med verdipapirer⁶

- 1) Kunden har unormalt store transaksjoner i forhold til sitt normale handelsmønster
- 2) Kunde ønsker bistand til å gjennomføre en forhåndsavtalt handel, hvor megler verken bidrar til å finne motpart eller bestemme kurs.
- 3) Kunden ønsker bistand til å gjennomføre en handel i et ukjent verdipapir med ukjent utsteder som handles på en mindre kjent markeds plass.
- 4) Norsk privatkunde plasserer verdipapirer i selskap registrert i skatteparadis og som har konto i et land som er forbundet med hemmelighold
- 5) Kunde har en rekke transaksjoner i et selskap som omtales i forbindelse med potensielle lovbrudd i media
- 6) Nærstående til person mistenkt for grov økonomisk kriminalitet ønsker å investere i verdipapir gjennom et selskap registrert i skatteparadis.
- 7) Overførsel av verdipapirer til kurs som vesentlig avviker fra markedskurs.
- 8) Konto-til-konto overføring av verdipapirer mellom forskjellige juridiske parter (internt og eksternt og inkl. 100 % eide selskaper)
- 9) Kunden kan ikke fremlegge dokumentasjon på at en verdipapirtransaksjon faktisk har funnet sted

⁵ Hvitvaskingslovens § 15 definisjon av PEPs er fysisk person som innehar eller som i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i annen stat enn Norge, samt er nært familiemedlem eller kjent medarbeider til denne personen.

⁶ Det er i lista valgt å benytte begrepet verdipapirer da vi antar at dette favner de fleste finansielle instrumenter omtalt i verdipapirhandelloven



- 10) Tegning av langsiktige investeringsprodukter som innløses etter kort tid uten åpenbar grunn
- 11) Aksjer i depot selges til privatpersoner, oppgjør foretas mellom selger og personene, mens meglerhuset blir instruert om å overføre aksjene etter salget
- 12) Overføring av verdipapirer til tredjepart uten at det kan dokumenteres noen motytelse.
- 13) Kunde ringer megler utelukkende på en ikke-tapet mobil for å unngå lovpålagt opptak av samtalen
- 14) Kunde bruker krypterte kommunikasjonsmetoder i kontakt med meglerhuset
- 15) Kunde setter inn midler på klientkonto uten at dette er oppgjør for en transaksjon
- 16) Kunden lar et vesentlig beløp klientmidler bli stående over tid istedenfor å ha det stående i bank (med bedre rentebetingelser)
- 17) Overføring av inntående klientmidler mellom forskjellige juridiske parter.
- 18) Booking av pre-arrangerte handler på vegne av kunder. («please print this»)
- 19) Kunden ønsker endring av kjøper eller selger på sluttseddel i ettertid
- 20) Kunden ønsker bistand til å få gjennomføre en transaksjon som er uvanlig eller ikke har en logisk forklaring
- 21) Kunden handler i unoterte aksjer som sjelden omsettes og har uforklarlige og/eller påfallende store kurssvingninger

Eksempel 1

Peder Ås som er reell rettighetshaver i selskapet Peder Aas Ltd., registrert i et skatteparadis, og instruerer megler om å foreta utbetalinger til privat bankkonto og til firmabankkonto for et annet selskap registrert i et skatteparadis. Ås begrunner dette med at Peder Aas Ltd. som det handles på vegne av ikke har egen bankkonto.

3.2. Oppgjør

- 1) Oppgjør skjer på en unormal måte for den aktuelle kunden
- 2) Selskap registrert i skatteparadis instruerer megler om at oppgjør overføres til andre konti enn selskapets uten at det framstår som naturlig (for eksempel privatpersoner/selskaper)
- 3) Kunde ber om at oppgjør for verdipapirer sendes til en annen konto enn kundens faste oppgjørskonto
- 4) Overføring av midler fra 3. part til klientdepot eller oppgjør av VP transaksjon.
- 5) Oppgjør for aksjer kommer først etter purringer, og kommer da fra finansieringsselskaper eller banker i land som kunden ikke er kjent for å ha tilknytning til.



- 6) Kunde gjør etter purringer opp for verdipapirer fra et selskap registrert i et skatteparadis
- 7) Kunde mottar penger fra tredjepersoner til egen bankkonto og ønsker at meglerhuset overfører aksjer fra kundens depotkonto til tredjepersonenes VPS-konto

Eksempel 2

Norsk kunde ber om at aksjer i utenlandsk selskap som er organisert i skatteparadis og som utøver virksomhet i et annet europeisk land overføres svært raskt til nærstående til kurs 0 rett før årsskiftet.

3.3. Indikatorer som gjelder verdipapirkonto

- 1) Skifte av eierskap for en konto eller klientdepot hos verdipapirforetaket, eller bakenforliggende selskap
- 2) Kunden har mange konti både i eget og selskapers navn og/eller har disposisjonsrett til mange konti
- 3) Transaksjonsmønsteret tilsier at kontoen kun benyttes som en transittkonto/gjennomstrømmingskonto
- 4) Kunden foretar regelmessige handler og oppgjør til/fra ulike selskaper i utlandet med likelydende adresse
- 5) Konto uten aktivitet får plutselig mange bevegelser innenfor en kort periode
- 6) Oppretter og avvikler konti flere ganger innen et kalenderår
- 7) Kunde mottar oppgjør og/eller verdipapirer fra utlandet for umiddelbart å overføre dette til tredjeland
- 8) En ny kunde gjennomfører en mindre handel hvor oppgjør overføres til utlandet. Senere gjentas tilsvarende transaksjoner, men med høyere antall verdipapirer og/eller beløp.
- 9) Ny kunde har høyere transaksjonsvolum enn forventet på bakgrunn av foreliggende opplysninger, særlig når disse tilsynelatende ikke kan begrunnes i virksomhetens formål eller kundens aktiviteter
- 10) Det er pant eller forsering på kundens VPS-konto
- 11) Utenlandsk kunde som ikke er bosatt i Norge handler konsekvent aksjer notert på børs i sitt hjemland gjennom et norsk verdipapirforetak

3.4. Unormale kontobevegelser – juridiske personer

- 1) Et nystiftet foretak mottar verdipapirer fra utlandet som kort tid etter videresendes til et eller flere mottakere i utlandet
- 2) Flere transaksjoner med offshorebanker som ikke er begrunnet i kundens virksomhet



- 3) Utenlandsk kunde uten tilhold i Norge oppretter konto, mottar overføringer fra et land og fører dem videre til et tredjeland uten at det virker å ha en logisk forklaring
- 4) Kunde ønsker å endre betalingsprosedyren som tidligere er avtalt uten at det foreligger noen åpenbar forklaring på det, spesielt når betalingsmetoden som foreslås fra kunden ikke er å anse som normal for hvordan slike transaksjoner vanligvis gjøres opp

3.5. Unormale kontobevegelser – fysiske personer

- 1) Kunden foretar unormalt mange eller store handler uten at kundens kjente økonomiske forhold tilsier at vedkommende har mulighet til dette.
- 2) Handler hvor kunden gjentatte ganger opplyser at midlenes opprinnelse er spillegevinst, arv mv.
- 3) Kunde mottar overføring fra et foretak som vedkommende ikke har knytning til
- 4) Vesentlig endring i handelsmønster på kort tid uten logisk forklaring
- 5) Norsk kunde mottar verdipapirer fra et land og videresender til et annet land i løpet av kort tid. Kunde er ikke kjent med å ha tilknytning til noen av landene.
- 6) Utenlandsk kunde benytter verdipapirforetaket til å handle i eget hjemland.



Avslutningsvis

Ytterligere kunnskap om hvitvasking finnes blant annet på følgende nettsider:

- Hvitvaskingsloven/hvitvaskingsforskriften (www.lovdata.no)
- Finanstilsynet (www.finanstilsynet.no)
- ØKOKRIMs tips for bedre MT-rapportering (www.hvitvasking.no)
- Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering (www.regjeringen.no/jd)
- Financial Action Task Force' (FATF) nettside (www.fatf-gafi.org)
- Skjema MT-0002 for innrapportering av mistenkelige transaksjoner finnes på www.altinn.no



Nasjonalt tverretatlig analyse- og
etterretningscenter
c/o ØKOKRIM, Postboks 8193, dep,
N-0034 Oslo

post@ntaes.no